

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: Viljamaa, M. (2018). Puunkorjuun nykytilanne ja havaintoja työpajoihin osallistuneista korjuuyrityksistä. Teoksessa Korpela, A. & Murtomäki, P. (toim.) Log Inno – Tuottavuutta työhyvinvoinnista metsä- ja kuljetusalan yrityksille. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 110, 42-54.

URL: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/110-Log-inno.pdf>

PUUNKORJUUN NYKYTILANNE JA HAVAINTOJA TYÖPAJOIHIN OSALLISTUNEISTA KORJUUYRITYKSISTÄ

Manne Viljamaa

Puunkorjuutilanne nyt

METSÄTEOLLISUUDEN UUDET investoinnit ja muutamien edellisten vuosien aikana tapahtunut yleinen talouskehitys on johtanut puunkorjuumäärien merkittävään kasvuun. Vuonna 2007 hakkuukertymä oli 63,9 miljoonaa kuutiometriä, josta korjuumäärät putosivat rajusti ja olivat vuonna 2009 vain 48,3 miljoonaa kuutiometriä. Vuodesta 2013 alkaen hakkuumäärät ovat nousseet, ja vuonna 2017 ylitettiin ennätysvuoden 2007 korjuumäärät. Puunkorjuu on jatkunut vähintään samalla trendillä vuoden 2018 aikana. Vuoden 2017 hakkuumäärät Suomessa olivat n. 72 miljoonaa kuutiometriä, joka on 86 prosenttia laskennallisesta kestävästä hakkuumäärästä. (Luke 2018a.)

Korjuuyrityksissä hakkuumäärien kasvu on ollut erittäin tervetullut monien haastavien vuosien jälkeen. Vuonna 2008 alkaneen talousahdingon jälkeen alkoi korjuuyritysten selviytymistaistelu, kun edessä näkyi pelkkää epävarmuutta (Metsäkoneyrittäjät ovat ahtaalla 2009). Melko pian tämän jälkeen hakkuumäärät nousivat 2000-luvun ”normaalille tasolle”, mutta teollisuuden puunhankinnan tehostamisstrategiaan kuuluva taksapolitiikka, puunkorjuun epätasainen rytmitys ja korjuuyrittäjien uusien palvelumuotojen vaatimukset ovat haastaneet korjuuyrittäjiä kehittämään toimintaansa (Nieminen 2015). Koneyrittäjien kymppieli eli korjuuyrittämisen kannattavuuden nosto 10 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä on hyvä tavoite, mutta kehitys ei ole ollut aivan toivottu (Koneyrittäjät 2018). Metsäteollisuuden vuonna 2012 asettama oma tavoite puunhankintalogistiikan

tehostamiseksi on ollut 30 prosentin kustannustehokkuuden nousu vuoteen 2025 mennessä (Metsäteho 2015). Tehostamistoimia on haettu etenkin puunhankinnan kokonaislogistiikan kehittämisestä ja puunkorjuun kustannustekijöitä alentamalla.

Metsätehon (2015) Tehokas puuhuolto 2025 -kehittämissstrategiassa todetaan, että keskeisiä puunkorjuun menestystekijöitä ovat mm. tehokkaan kaluston, osaavien yrittäjien ja ammattimaisen työvoiman toiminta. Metsäkonevalmistajat ovat kyenneet ottamaan uusimman teknologian tehokkaasti käyttöön, ja metsäkoneiden tuottavuus ja toimintavarmuus ovat parantuneet edelleen viime vuosina. Koneiden tekninen käyttöaste on parantunut mm. huoltopalveluiden kehittyessä, koneiden ohjausjärjestelmissä on otettu käyttöön lisäautomaatioita, mm. kuormaimen hallintaan (John Deere 2018), ja koneiden tuottamien tietojen analysointiin ja hyödyntämiseen on saatu käyttökelpoisia työkaluja (Ponsse 2018). Metsäkoneiden paremman mekaanisen kestävyuden lisäksi on siis saatu merkittävästi digitaalisia tuoteratkaisuja korjuuyrityksen toiminnan tehostamiseksi.

Perinteisesti on totuttu siihen, että teollisuus kykenee siirtämään tehostamishyödyt korjuuyrittäjiltä itselleen alentamalla korjuutaksoja vastaavasti. Korjuuyrittäjien työpanos ja osaaminen ovat kuitenkin elintärkeitä metsäyhtiöiden puunhankinnalle, eikä metsäteollisuuden tarkoituksena ole ajaa alas kannattavasti ja järkevällä tavalla toimivia korjuuyrityksiä. Suuntaus on edelleen kasvattaa korjuuyritysten korjuumääriä ja yritysten kokoa sellaisiksi, että toiminta olisi kannattavampaa. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita UPM:n valinta, jossa Metsäkonepalvelu Oy sai merkittävän urakointimäärän lisäyksen Kymenlaaksosta (Ammattilehti 2017). Metsäteollisuus on viestinyt, ettei sillä ole haluja tukea todella pienten korjuuyritysten toimintamallia, vaan mieluummin tehdään suuria urakointisopimuksia isojen, ammattimaisesti johdettujen ja kehityskykyisten korjuuyritysten kanssa. Korjuuyrityksen näkökulmasta yrittäjän ja myös työntekijän tulisi nähdä, missä kokoluokassa yritys toimii ja millä strategialla toimintaa jatketaan. Korjuuyrityksille suunnattuja kehittämistoimenpiteitä tehdään metsäteollisuuden ja yrittäjäjärjestön suunnalta, mutta myös julkisella rahoituksella toteutetuilla hankkeilla.

Hyvä korjuutilanne on näkynyt pääosin vain työn ilona, ja yritykset ovat pystyneet uusimaan kalustoaan ilman, että lainapääoma olisi kasvanut liian suureksi. Työntekijöiden näkökulmasta hyvä työtilanne on saattanut vaikuttaa lomien siirtymiseen tai joillekin mahdollisuuteen vaihtaa työnantajaa. Konekannan uusinta voi olla työntekoa motivoiva tekijä, kun uusi kone on tehokkaampi, helpommin hallittavissa ja siinä on parempi ergonomia. Ne korjuuyritykset, joilla on ollut toimiva rakenne ja oikeat työmenetelmät, ovat voineet houkutella osaavia työntekijöitä ja kyseiset yritykset ovat voineet hyötyä korjuumäärien kasvusta. Metsäteollisuudelle osaavina näkyvät yritykset ovat voineet saada merkittäviäkin uusia urakointimääriä, ja koneyritykset ovat pystyneet investoimaan kalustoonsa ja ottamaan tilaa pienemmiltä väistyviltä yrityksiltä.

Log Inno -hankkeen osallistumiseen vaikuttaneita tekijöitä

Log Inno -hankkeen aikana on koettu monenlaisia korjuuolosuhteita, jotka ovat vaatineet venymistä niin korjuuyrittäjiltä kuin koneenkuljettajilta. Vuoden 2015 jälkeen haasteena ovat olleet poikkeuksellisen leudot talvet etenkin Etelä-Suomessa, pitkät kelirikkoajat, vaikeat lumiolosuhteet Itä- ja Pohjois-Suomessa ja poikkeuksellisen märkä kesä vuonna 2017. (Ilmatieteen laitos 2018.) Korjuuolosuhteiden vaihtelu on tuonut epävarmuustekijöitä puun saatavuuteen, työn jatkuvuuteen ja toiminnalliseen käyttöasteeseen. Tämä on näkynyt Log Inno -hankkeessa epävarmuutena osallistua ulkopuolisen toimijan vetämiin kehittämistoimenpiteisiin. Esteenä on ollut toiminnan ennakoimattomuus, mikä on tarkoittanut sitä, etteivät yrittäjät ole halunneet sitoutua ennakkoon suunniteltuihin koulutuksiin. Korjuuyritykset ovat tottuneet toimimaan nopeissa sykleissä puunkorjuutilausten ehdoilla, ja puoli vuotta aiemmin suunniteltu koulutuspäivä on koettu riskiksi, että koulutuspäivän viikolle osuvaa puutilausta ei kyetä toimittamaan. Kun puunkorjuu oli hiljaisempaa hankkeen alkuaikoina, kehittämistoimenpiteiden esteenä oli epävarmuus, milloin puutilaukset tipahtelevat. Hankkeen loppupuolella puolestaan ei ole ollut aikaa pysähtyä, kun puutilauksia on ollut jatkuvasti niin paljon kuin on ehtinyt tehdä. Korjuuyritysten toiminta onkin erittäin paljon kiinni siitä, millaisia puutilauksia teollisuuden asiakastilaukset määrittelevät ja millaisissa korjuuolosuhteissa tilauksia päästään toteuttamaan. Monet epävarmuustekijät näkyvät korjuuyrittäjän pää-

töksenteossa, koneenkuljettajien tunnetilassa ja työtä tehtäessä. Alalla on totuttu tekemään töitä aina niin paljon kuin annetaan tai olosuhteet sallivat, ja vapaa-ajan ja lomien ajoittamisessa on totuttu joustamaan.

Log Inno -hankkeen lisäksi samanaikaisesti on ollut käynnissä ainakin Työtehoseuran (TTS) vetämä Metsäkoneyrityksen liiketoimintaosaaminen 2016–2018 -hanke ja Luken FOBIA-projekti. TTS:n hankkeessa tarjotaan liiketoimintaosaamisen koulutusta yrittäjille (Lautanen & Tanttu 2013). Luken projektissa kartoitetaan, mitä metsäkoneyritysten ongelmien taustalla on ja miten niihin pystytään vaikuttamaan koulutuksella. Osa hankkeen kohderyhmästä on ilmoittanut osallistuvansa johonkin muuhun kehittämishankkeeseen, ja yrityksellä ei ole ollut mahdollisuutta sitoa itseään moneen hankkeeseen yhtäaikaisesti.

Yrityskoon vaikutus kannattavuuteen ja kehitysmahdollisuuksiin

Luken FOBIA-projektin alkuselvityksessä on tarkasteltu yritysten kokoa ja sen yhteyttä liiketoiminnan tuottoon Itä- ja Pohjois-Suomessa. Alkuvaiheen tuloksena havaittiin, että pienissä, alle 500 000 euron liikevaihdon yrityksissä toiminnan tuotto on alhaisin ja vaihtelee merkittävästi. Syitä heikkoon kannattavuuteen selvitetään jatkossa haastatteleamalla kohderyhmän yrittäjiä ja analysoimalla yritysten toimintaa. Parhaiten menestyviä korjuuyrityksiä ovat yli miljoonan euron liikevaihdon yritykset, ja merkittävää on, että pieniä ja heikompia korjuuyrityksiä on yli puolet koko aineistosta. Koko maata tarkasteltaessa on havaittu, että osakeyhtiömäisten korjuuyritysten keskimääräinen liikevaihto on pienentynyt vuodesta 2012 vuoteen 2016, ja havainto on vastoin yleistä mielikuvaa, että korjuuyritysten koko kasvaisi jatkuvasti. (Luke 2018a.)

Myös Koneyrittäjien liiton jokavuotisen koneyritysten kannattavuusselvityksen mukaan korjuuyritysten mediaaniliikevaihto on laskenut vuodesta 2012 vuoteen 2017. Huolimatta siitä, että korjuumäärät ovat ennätyskellisiä, korjuuyrittäminen ei tunnu kannattavan, ja syiksi esitetään kustannusten nousua ja alentuneita korjuutaksoja. Haasteita on ollut myös osaavan työvoiman saannissa. Positiivista on ollut oman pääoman osuuden nousu. (Metsätrans 2018.)

Log Inno -hankkeeseen osallistuneissa yrityksissä on ollut kaikenkokoisia yrityksiä, mutta suurin mielenkiinto on ollut yrityksillä, joilla on ollut selkeä tavoite kasvaa merkittävästikin nykyisestä koosta. Metsätrans-lehden artikkelin mukaan yli puolet yrityksistä urakoi vain yhdellä koneella, ja yli yhdentoista koneen yrityksiä on vain 11 (Metsätrans 2017). Log Inno -hankkeeseen osallistuneiden yritysten mediaanikoko on osunut 4–7 koneen kokoluokkaan, joita on yhteensä noin 10 prosenttia kokonaisyrittymäärästä. Näiden yritysten tavoitteena on ollut pysyä samankokoisena tai kasvaa maltillisesti. Yritysten asema on ollut pääsääntöisesti sellainen, että ne ovat toimineet laajavastuisina korjuuyrityksinä päätoimeksiantajalleen, ja heidän alaisuudessaan on toiminut jonkin verran alihankintayrityksiä. Yritysten jaottelu konekokoluokittain ei anna oikeaa kuvaa puunkorjuun yritysten korjuumääristä, koska osa alle kymmenen korjuukoneen omistavista yrityksistä toimii laajavastuisena yrityksenä ja teettää korjuuta alihankkijoillaan. Toisin sanoen iso osa pienimmistä yrityksistä toimii jonkin isomman yrityksen alihankkijana, ja korjuumäärillä luokiteltuna yrityskenttä olisi hieman erilainen. Jos miljoonan euron liikevaihtoa voidaan pitää kannattavuusrajana (Luke 2018b), voidaan arvella, että 1–3 koneen yritykset ovat pääsääntöisesti heikommin kannattavia. Ihan näin suoraa johtopäätöstä ei voida tehdä, koska pienen konemäärän yrityksillä voi olla muutakin toimintaa kuin pelkkä puunkorjuu, ja mukana on varmasti sekä hakkuu- että ajokonekalustoa kuin muutakin konekalustoa. Jos pienempien yritysten korjuumäärä siirtyisi isompien yritysten hoidettavaksi, todennäköisesti korjuu onnistuisi pienemmällä konemäärällä kaluston toiminta-astetta nostamalla.

Havainnot Log Inno -hankkeeseen osallistuneista korjuuyrityksistä

Log Inno -hankkeessa toteutettiin mukana olleille yrityksille alkukartoitus yrittäjän kanssa käydyn keskustelun perusteella, ja sen jälkeen pyrittiin pitämään yrityksen johtoa ja kaikkia työntekijöitä osallistava kehittämissyöpaja. Syöpaja pidettiin Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) henkilöstön johdolla, ja pajassa pyrittiin kartoittamaan tarkemmin yrityksen toimintatapoja, etsimään positiivisia ja vahvistettavia ilmiöitä ja hakemaan kehittämiskohteita työntekijöiden ja yrittäjien havaintojen perusteella. Kehittämiskohteiden löytymisen jälkeen sovittiin, millä toimenpiteillä asiaa

pystytään parantamaan jatkossa, tai miten mahdollinen haitta saadaan poistettua eri toimintaprosesseista. Monet kehittämissasiat löytyivät melko pienistä arjen kysymyksistä, esimerkiksi huoltotoiminnan järjestämisestä. Usein kehittämiskohteeksi mainittiin leimikkotietojen puutteellisuus tai tiedonkulun parantaminen.

Erilaisia korjuuyrityksiä

Koneenkuljettajan näkökulmasta on merkityksellistä, millaisessa yrityksessä hän työskentelee. Pienessä alihankintayrityksessä työn jatkuvuus ja työllistyminen voi olla epävarmaa, kun toimitaan isomman yrityksen ohjauksessa ja ehdoilla. Pahimmillaan työtä on varmuudella tarjolla vain seuraavaksi talvikaudeksi, eikä ole tietoa, onko vuoden päästä työtä lainkaan. Pienet yritykset ovat todennäköisemmin sellaisia, että niiden omistaja miettii toiminnan lopettamista, tai ei ole selkää suunnitelmaa, miten yritystä kehitetään. Yhden tai muutaman koneen yrityksessä toimitaan pienessä työyhteisössä ja henkilökohtaiset siteet työntekijöiden ja yrittäjän välillä voivat olla vahvoja. Jos kysymyksessä on perheyritys, siitä ei välttämättä haluta lähteä hakemaan työpaikkaa toiselta työnantajalta. Usein pienemmät korjuuyritykset toimivat esimerkiksi maatalouden rinnakkaiselinkeinona, ja korjuutyötä tehdään pääasiassa vain talvikaudella. Tällöin työntekijät työllistyvät muuna aikana muille kuin puunkorjuun toimialoille. Metsäteollisuuden ja laajavastuisten korjuuyritysten näkökulmasta tällainen sivutoiminen korjuuyrittäminen on toisaalta kustannustehokas tapa saada parhaimpaan korjuu-aikaan lisäkapasiteettia, mutta toisaalta pieni yritys ei aina pysty tuottamaan niitä kaikkia palvelumuotoja tai täyttämään laatuvaatimuksia, mitä metsäteollisuus on korjuuyrityksille asettanut. Pienillä korjuuyrityksillä on usein vanhempaa ja pienempää konekalustoa, joka soveltuu hyvin mm. harvennusten hoitoon, mutta ei tukkivaltaisten leimikoiden korjuuseen. Sivutoimiset korjuuyritykset ovatkin usein Metsänhoitoyhdistysten ja energiapuun käyttäjien palveluksessa. Pienemmissä yrityksissä yrittäjällä ja kuljettajalla on samanlaisia vastuita kaikista konetyöhön liittyvistä tehtävistä, ja esimerkiksi huolto- ja korjaushenkilöstöä ei kannata palkata erikseen niitä töitä tekemään. Pienimpien yritysten toimintamahdollisuudet riippuvat paljon siitä, miten ne pystyvät verkostoitumaan isompien korjuuyritysten kautta metsäteollisuuden puunkorjuun kokonaisuuteen tai miten ne pystyvät toimimaan suoraan pienempien toimeksiantajien kanssa.

Toimihenkilö korjuuyrityksessä

Suurempien, 4–11 koneen korjuuyritysten toimintamalli on toimia suoraan laajavastuisena yrityksenä tai verkostoyrittäjänä muiden likimain samankokoisten yritysten kanssa. Ne myös käyttävät pienempiä yrityksiä alihankintayrityksinä ja ostavat palveluja myös metsäpalveluyrityksiltä. Tällaisilla yrityksillä on sellainen puunkorjuun kokonaismäärä, että ne kykenevät palkkaamaan henkilöstöönsä muitakin työntekijöitä kuin koneenkuljettajia. Näitä ovat perinteisesti olleet huolto- ja korjaustehtävissä toimivat työntekijät ja nykyisin myös toimihenkilöt. Vuoden 2014 selvitykseni perusteella laajavastuiset korjuuyrittäjät kertoivat, että korjuuyrityksen toimihenkilölle olisi tarvetta pienilläkin korjuumäärillä, mutta vasta 250–300 tuhannen kuutiometrin vuotuisella korjuumäärällä siihen on taloudelliset edellytykset (Viljamaa 2014). Tällainen korjuumäärä toteutunee noin viidellä koneketjulla eli noin kymmenellä koneella. Mikäli laajavastuisella korjuuyrityksellä ei ole tarvittavaa konekalustoa, täydentävä korjuukapasiteetti haetaan alihankintayrityksiltä tai yritysysteistyöverkoston kautta. Huolto- ja korjaushenkilöstö toimii pääasiassa vain oman korjuuyrityksen tehtävissä. On myös muutamia poikkeuksia, jotka tuottavat näitä palveluja myös alihankinta- tai yhteistyöyrityksille tai avoimesti raskaskonekaluston käyttäjille.

Korjuuyrityksen toimihenkilön työtehtäviin on kuulunut pääasiassa kyseisen oman yrityksen korjuusopimuksen toteuttamiseen liittyviä tehtäviä. Mukana on siis alihankinnan ja yritysverkoston korjuun osuus. Toimihenkilö valmistelee korjuuleimikot, toimii yhteyshenkilönä metsäyhtiön ja metsänomistajan suuntaan sekä ohjaa tarvittaessa operaation toteutusta yhteistyössä korjuuyrityksen yrittäjän kanssa. Lisäksi toimihenkilön tehtäviin kuuluvat mm. korjuun jälkityöt, leimikko- ja konetiedon koostaminen ja laadun seuranta. Toimihenkilö toimii läheisessä yhteistyössä korjuuyrittäjän kanssa, ja heidän tehtävänkuvauksensa ja työnjakonsa ovat olleet pääsääntöisesti selkeitä. Kuitenkaan yrityksen muut työntekijät eivät aina ole tienneet, miten tehtävät on jaettu yrittäjän ja toimihenkilön välillä. Yrittäjällä on enemmän henkilöstöjohtajan rooli, ja hän päättää isommista hankinnoista. Toimihenkilö tukee tarvittaessa päivittäin operatiivista toimintaa, jos kuljettajat tarvitsevat lisätietoa leimikoista. Tärkeä rooli on toimia yrityksen kehittämiseen liittyvien asioiden kerääjänä ja koostajana, mutta varsinaiset kehityspäätökset ja -toimenpiteet tehdään yhdessä yrittäjän kanssa.

Huolto- ja korjaustoiminnan toimintamalleja

Monessa pienemmässä yrityksessä huolto- ja korjaustoiminta eli korjuuyrityksen oma tekninen tuki on lähes yksinomaan yrittäjän käsissä, ja osavimmimat kuljettajat osallistuvat vaativimpiin korjauksiin yrittäjän kanssa. Jos yrityksessä on erikseen huolto- ja korjaushenkilö tai useampia, he toimivat myös läheisessä yhteistyössä yrittäjän kanssa. Usein korjuuyrittäjällä on vahva osaaminen koneteknisissä asioissa, ja hän osallistuu päätöksenteon lisäksi itse korjaustapahtumiin. Kuitenkin yhä useampi korjuuyritys tukeutuu merkkipokohtaiseen sopimushuoltoon ja korjauspalveluihin. Korjuuyrityksen oma tekninen tuki toimii pääasiassa yrityksen hallilla ja työmailla. Huoltohenkilöillä on vahva rooli pitää hallin logistiikkaa yllä, ja he huolehtivat koneiden huoltotarpeet yhdessä koneenkuljettajien kanssa. Mikäli koneessa ilmenee jokin hankalampi vika, tekninen tuki siirtyy koneelle kuljettajan avuksi ja voi viedä samalla tarvittavia työkaluja ja varaosan. Tämä menettelytapa mahdollistaa korkeamman koneen käyttöasteen, kun kuljettajalla ei mene aikaa osien ja työkalujen hakemiseen ja tekninen tuki osaa korjata koneen käyttökuntoon nopeammin. Edelleenkin koneenkuljettajan pitää osata tehdä vikadiagnostiikka ja pienten osien vaihdot itse, ja usein koneenkuljettajat huolehtivat koneidensa päivittäiset huoltotarpeet oma-toimisesti hallilta koneelle. Yrityksen oma tekninen tuki on järjestetty hyvin monipuolisella tavalla, jossa yhdistyvät yrittäjän, huolto- ja korjaushenkilön ja koneenkuljettajan toiminta tilanteen mukaisella tavalla. Tärkeässä roolissa on reaaliaikainen tiedottaminen koko toimijaryhmälle esimerkiksi WhatsApp-sovelluksella, ja logistisen toiminnan optimointi sen mukaan, miten leimikot ja koneet sijaitsevat suhteessa hallin ja kunkin työntekijän asuinpaikan sijaintiin sekä varaosamyynnin sijaintiin. Myös polttoainehuoltoon voivat vaikuttaa edellä mainitut asiat, ja kuljettajat osallistuvat tilanteen mukaan huoltotarvikkeiden kuljetuksiin. Tällöin ei kuormiteta liikaa yrityksen johtoa tai teknistä asiantuntijaa, vaan päivittäiset rutiini-tehtävät hajautuvat niille henkilöille, joiden kautta asia saadaan hoitumaan tehokkaimmin. Osalla yrityksiä vaativampi huolto- ja korjaustoiminta ostetaan erilliseltä yrittäjältä, joka saattaa olla erikoistunut tiettyyn konemerkkiin, mutta tuottaa palveluja myös muille kuin metsäkoneyrityksille. Myös polttoainelogistiikkaan on saatavilla palvelu, joka vapauttaa korjuuyrityksen resursseja yrityksen päätoimintaan.

Työkoneiden siirtojärjestelyt

Useamman koneketjun korjuuyritykset tarvitsevat oman siirtoauton, ja useimmiten huolto- ja korjaushenkilöstö yhdessä yrittäjän kanssa toimivat siirtoauton kuljettajina. Siirtojen suunnittelu ja ohjaus tehdään yhteistyössä toimihenkilön ja kuljettajien kanssa. Jos yrittäjä tai tekninen tuki ei ehdi hoitamaan siirtoa, voi myös joku koneenkuljettajista tehdä siirtoja. Kun konemäärä on riittävän iso, ei koneenkuljettajien toimiminen siirtoautojen kuljettajana ole mahdollista, koska koneiden siirtoja tulee päivän aikana helposti useampia, eikä siirtoautoa voi sitoa yhden koneen takia muiden kuljetuksista. Kun siirtoihin osallistuu vain muutamia yrityksen henkilöitä, on siirtokuljetus ammattitaitoisempaa ja mahdollisesti voidaan tehdä myös siirtoja muille yrityksille. Hyvällä reaaliaikaisella yhteydenpidolla WhatsApp-sovelluksen kautta siirrot ennakoidaan yhdessä koneenkuljettajien kanssa, ja koneiden odotusaikoja voidaan vähentää.

Koneenkuljettajien työjärjestelyistä

Koneenkuljettajien toimenkuvaan kuuluu koneenkäytön lisäksi pitää kone toimintakuntoisena ja varmistaa, että leimikoiden puunkorjuu sujuu mahdollisimman tehokkaasti. Koneiden korkea tekninen käyttöaste edellyttää 2-vuorotyötä, jolloin koneen teoreettinen käyttöaika on 16–20 tuntia vuorokaudessa. Pääasiassa koneenkuljettajat toimivat tietyillä nimikkokoneillaan työpareina, ja heillä on hyvä tuntemus juuri kyseisestä koneyksilöstä. He tuntevat koneen huolto- ja korjaustarpeet ja osaavat toimittaa tarvikkeet työmaalle työmatkojensa yhteydessä. He jakavat leimikon käsittelyn niin, että valoisaan aikaan tehdään haastavimmat kohteet ja että huoltotyöt tehdään niin, että parhaat työskentelyolosuhteet hyödynnetään tuottavaan työhön. Työpari tekee työvuorojen vaihdot joustavasti niin, että koneilla ei ajeta turhaan leimikolla. Työmaan suunnittelua voidaan tehdä työvuoron vaihdon yhteydessä samalla kun kävellään koneelle tai koneelta varastopisteelle. Hakkuukoneella aamuvuoron tekijä voi katsoa itselleen valmiiksi seuraavan aamun aloituskohdan, jotta konetyöskentely on heti tehokasta, ja ajokoneella kuljettajat voivat sopia, millä tavoin merkitsevät jo tyhjäksi ajetut alueet maastoon tai karttaohjelmalle. Jos koneen käyttötarvikkeita tai varaosia kuluu, kuljettajat informoivat teknistä tukea asiasta ja osaavat

hakea oikeat komponentit määrätystä paikasta hallilta tai varaosamyyjältä. Hyvin järjestetyssä korjuuyrityksessä konekohtaiset kulutustarvikkeet merkitään edelleen pääasiassa paperiseen vihkoon, mutta konevalmistajien sovelluksia ollaan ottamassa käyttöön. Konekohtaisella seurannalla päästään tarkempiin kannattavuuslaskelmiin ja toimintaa kehitettäessä voidaan arvioida paremmin, mistä mahdolliset kehittämiskohteet löytyvät.

Joissakin yrityksissä on tehty selkeä ratkaisu, mitä konemerkkejä yritys käyttää toiminnassaan. Jos yritys käyttää vain yhtä konemerkkiä, on kuljettajien mahdollista siirtyä koneelta toiselle ilman, että tuottavuus merkittävästi laskee. Kun koneenkuljettaja on estynyt esimerkiksi sairauden vuoksi saapumasta työpaikalleen, voi yrittäjä tai toimihenkilö tehdä päätöksen, mikä kone säilyy 2-vuorotyössä ja miltä koneelta on yksi kuljettaja pois. Tällä varmistetaan, että tärkeintä puutavaralajia saadaan toimitettua tienvarsivarastoon sovitussa aikataulussa. Toisinaan voi olla myös tilanne, että yritykselle on edullisempaa järjestää kuljettajat koneille niin, että työmatkat ovat mahdollisimman lyhyitä. Jos konemerkkejä on useita, kuljettajien on haastavampaa säilyttää tehokas työskentely vaihtotilanteessa, ja teknisten ongelmatilanteiden selvittäminen voi viedä enemmän aikaa kuin tutulla koneella. Myös huoltojen, varaosien ja kuluvien tarvikkeiden hallinta on paljon yksinkertaisempaa, kun konemerkkejä on yksi. Konemerkit ohjaavat melko voimakkaasti sitä, mihin korjuuyritykseen kuljettaja hakeutuu ja kuinka kuljettaja sitoutuu toimimaan yrityksessä. Kuljettajat haluavat, ja toisinaan saavatkin, vaikuttaa korjuuyrittäjän päätökseen uutta konetta hankittaessa. Konemerkillä ja koneen ominaisuuksilla on merkittävä vaikutus kuljettajan työskentelymotivaatioon, ja jos yrittäjän ja kuljettajan välillä on näissä asioissa erimielisyyksiä, kuljettaja saattaa katsella uutta työpaikkaa toisaalta. Työpajojen keskustelujen yhteydessä on tullut usein esille kalustokysymykset ja niiden ylläpito. Jos asiat ovat olleet hyvin, se on tullut esille merkittävänä positiivisena asiana, mutta jos ne eivät ole olleet kunnossa, kuljettajat ovat päässeet esittämään näkemyksensä ja useimmiten asiaa on alettu hoitaa tai yrittäjällä on jo ollut ratkaisuehdotus valmiina.

Korjuuyrityksen tärkeä menestystekijä on osaava ammattilaisten joukko

Työpajoihin osallistuneissa yrityksissä on ollut pääosin erittäin hyvä yhteistyökyky ja työtiimin ilmapiiriä on pidetty hyvänä. Vaikka konetyö on yksinäistä, tarvitaan sosiaalisia taitoja työparin kanssa toimittaessa ja kun sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja niiden noudattamisesta. Jos yrityksen työntekijämäärä on noin kymmenen, kaikki tuntevat toisensa hyvin ja myös yrittäjä osaa tulkita työntekijöidensä ominaisuudet, ja hän pystyy järjestämään yrityksensä työolot yrityksen toiminnan kannalta mahdollisimman tehokkaasti. Kun yrityskoko kasvaa niin, että työntekijöitä on muutamia kymmeniä, henkilöstöhallinta on haastavampaa. Isommissa yrityksissä on tullut esille, että yrittäjä ei ole kohdellut työntekijöitään aina tasapuolisesti. Syynä on ollut esimerkiksi se, että joku kuljettajista on saanut käyttöönsä uudemman koneen, tai kaikilla kuljettajilla ei ole samanlaiset palkanmaksuperusteet. Myös työmatkakorvausten osalta on ollut eroavaisuuksia tai joku kuljettajista on kokenut jääneensä hieman liian yksin koneensa työjärjestelyihin tai ylläpitoon liittyvissä kysymyksissä.

Useissa yrityksissä yrittäjällä on selkeä käsitys, mikä toiminta on kannattavaa ja mikä kannattamatonta, mutta joissakin yrityksissä tilanne oli vielä täysin selvittämättä. Niissäkin yrityksissä, joissa yrittäjä tietää toiminnan kannattavuustekijöitä, kuljettajat eivät aina tienneet, mitä heiltä vaaditaan ja mikä tuottavuustaso riittää eri tilanteissa. Vain muutamat korjuuyritykset pystyvät seuraamaan toimintaansa niin, että heillä on lähes reaaliaikaiset kannustinjärjestelmät kuljettajien motivoimiseksi.

Työpajoja järjestettäessä on käynyt ilmi, että korjuuyrityksissä ei pidetä yhteisiä kokoontumisia kuin korkeintaan kerran vuodessa. Muutamissa yrityksissä kokoontumisten väliksi oli päässyt jopa pari vuotta, ja siksi kuljettajat ovat pitäneet työpajoja hyvinä tilaisuuksina, joissa on päästy keskustelemaan porukalla yhteisistä asioista. Jos yhteisiä tilaisuuksia ei pystytä järjestämään riittävästi, yrityksen toimintakulttuuri ajautuu sirpaleiseksi, eikä ole yhteisiä pelisääntöjä ja toiminnan seurantaa, eikä pystytä kehittämään yrityksen toimintaa johdonmukaisesti. Yrittäjän on tärkeä tuntea henkilöstöään riittävästi, jotta osaamiset voidaan kohdentaa oikeaan

paikkaan tehokkaaksi kokonaisuudeksi. Henkilöstöstä huolehtimalla korjuuyritys pystyy motivoimaan työntekijöiden sisäistä yrittäjyyttä korkealle tasolle, ja työntekijät toimivat yrityksen ja oman itsensä kannalta mahdollisimman hyvin. Useampi korjuuyrittäjä on todennut, että yrityksen toiminnan kannalta tärkein peruspilari on ammattimainen ja motivoitunut kuljettajajoukko.

Lähteet

- Ammattilehti. 2017. Metsäkonepalvelu Oy UPM Metsän Kymenlaakson alueen palveluntoimittajaksi. 15.5.2017. <https://www.ammattilehti.fi/uutiset/html?a800=96010>
- Ilmatieteen laitos. 2018. Vuositulastot. <https://ilmatieteenlaitos.fi/vuositulastot>
- John Deere. 2018. Puomin älykäs kärkiohjaus IBC. <https://www.deere.fi/fi/mets%C3%A4koneet/ibc/>
- Koneyrittäjät. 2018. Koneurakoinnin kannattavuus yhä matalalla. 29.8.2018. Lehdistötiedote. <https://www.koneyrittajat.fi/pages/etusivu/medialle/tiedotteet/tiedotteet2018/20180829.php>
- Lautanen, E. & Tantt, V. 2013. Metsäalan ammattiosaaminen nyt ja vuonna 2020. TTS:n tiedote 7/2013 (768). TTS - Työteho-seura. https://www.tts.fi/files/794/Metsaalan_ammattiosaaminen_nyt_ja_vuonna_2020.pdf
- Luonnonvarakeskus (Luke). 2018a. Hakkuukertymä ja puuston poistuma. <http://stat.luke.fi/hakkuukertyma-ja-puuston-poistuma>
- Luonnonvarakeskus (Luke). 2018b. Teollisuuspuun hakkuut jatkoivat kasvuaan 2017. <https://www.luke.fi/uutiset/teollisuuspuun-hakkuut-jatkoivat-kasvuaan-vuonna-2017/>
- Metsäkoneyrittäjät ovat ahtaalla. 2009. Yle Uutiset. 27.2.2009. <https://yle.fi/uutiset/3-5727758>
- Metsäteho Oy. 2015. Tehokas puuhuolto 2025. Kehittämisstrategia. Pdf-dokumentti. http://www.metsateho.fi/wp-content/uploads/2015/03/Tehokas_puuhuolto_2025_web.pdf
- Metsätrens. 2017. Metsäkonetilastot uudistuivat. 14.3.2017. [www-artikkeli. http://metsatrens.com/metsakonetilastot-uudistuivat/](http://metsatrens.com/metsakonetilastot-uudistuivat/)
- Metsätrens. 2018. Koneurakoinnin kannattavuus yhä matalalla. 29.8.2018. [www-artikkeli. http://metsatrens.com/koneurakoinnin-kannattavuus-yha-matalalla/](http://metsatrens.com/koneurakoinnin-kannattavuus-yha-matalalla/)

Nieminen, A. 2015. Resurssitehokas puunkorjuu. Tapion raportteja nro 5. <http://tapio.fi/wp-content/uploads/2016/02/Resurssitehokas-puunkorjuu.pdf>

Ponsse. 2018. Yrityksen www-sivut. <https://www.ponsse.com/ponssemanager/fi>

Viljamaa, M. 2014. Toimihenkilötehtäviä ja yrittäjämahdollisuuksia puunkorjuussa. Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma, ylempi amk. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.